

## **HOTĂRÎREA PLENULUI CURȚII SUPREME DE JUSTIȚIE A REPUBLICII MOLDOVA**

### **Cu privire la unele chestiuni ce vizează individualizarea pedepsei penale**

În scopul aplicării corecte și uniforme de către instanțele judecătorești a principiului individualizării pedepsei penale, Plenul Curții Supreme de Justiție, în conformitate cu art.2 lit. e) și art.16 lit. c) din Legea cu privire la Curtea Supremă de Justiție,

#### **HOTĂRĂȘTE:**

1. Se explică instanțelor de judecată că, potrivit criteriilor generale de individualizare a pedepsei (art.75 CP), instanța de judecată stabilește pedeapsa echitabilă în limitele fixate în articolul corespunzător din Partea specială a Codului penal, care prevede răspundere pentru infracțiunea săvârșită.

Prin criterii generale de individualizare a pedepsei se înțeleg cerințele stabilite de lege, de care este obligată să se conducă instanța de judecată la aplicarea fiecărei pedepse, pentru fiecare persoană vinovată în parte. Legea penală acordă instanței de judecată o posibilitate largă de aplicare în practică a principiului individualizării pedepsei penale.

2. La stabilirea pedepsei, instanța de judecată trebuie să țină cont de următoarele criterii:

- a) pedeapsa se aplică în limitele fixate în Partea specială a Codului penal;
- b) pedeapsa se aplică în strictă conformitate cu dispozițiile Părții generale a Codului penal;

3. În conformitate cu principiul individualizării pedepsei (art.7 CP) în coroborare cu criteriile generale de individualizare a pedepsei inserate la art.75 alin.(1) CP, instanța de judecată aplică pedeapsă luând în considerare caracterul și gradul prejudiciabil al infracțiunii săvârșite, motivul și scopul celor comise, persoana celui vinovat, caracterul și mărimea daunei prejudiciabile, circumstanțele ce atenuează sau agravează răspunderea, ținându-se cont de influența pedepsei aplicate asupra corectării vinovatului, precum și de condițiile de viață ale familiei acestuia.

4. Categoriile pedepselor aplicate persoanelor fizice sunt expuse în Codul penal într-o anumită consecutivitate: de la cea mai blândă – amendă – până la cea mai aspră – detențiune pe viață.

În conformitate cu criteriile generale de individualizare a pedepsei (art.75 CP), o pedeapsă mai aspră, din numărul celor alternative, prevăzute pentru săvârșirea infracțiunii, se stabilește numai în cazul în care o pedeapsă mai

blîndă, din numărul celor menționate, nu va asigura atingerea scopului pedepsei. Concluzia instanței cu privire la aplicarea unei pedepse mai aspre urmează a fi motivată.

5. Instanțele de judecată trebuie să țină cont de faptul că enumerarea circumstanțelor atenuante (art.76 CP) nu este limitativă. Recunoașterea de către instanța de judecată a altor circumstanțe stabilite în ședință de judecată drept atenuante trebuie să fie indicată în partea descriptivă a sentinței.

Drept circumstanțe de individualizare a pedepsei în sensul atenuării acesteia, care intră sub incidența art.76 alin.(2) CP, pot fi recunoscute: consimțămîntul victimei; motivul de compătimire cu care a acționat vinovatul; întreținerea părinților inapți de muncă; etc.

La soluționarea problemei despre considerarea autodenunțării drept circumstanță atenuantă, instanțele de judecată trebuie să se conducă de cerințele art.264 CPP.

În cazul săvîrșirii concurs de infracțiuni, autodenunțarea, ca circumstanță atenuantă, poate fi luată în considerare numai la stabilirea pedepsei pentru infracțiunea în care s-a autodenunțat.

6. În conformitate cu art.77 CP, enumerarea circumstanțelor agravante are caracter exhaustiv.

Pot fi recunoscute drept circumstanțe agravante numai acele împrejurări, care sînt strict prevăzute de lege, stabilite de organele de urmărire penală și incluse în conținutul rechizitoriului.

În cazul în care vreuna din circumstanțe agravante enumerate în art.77 CP imputată inculpatului, fiind cercetată în ședință judiciară, nu și-a găsit confirmare, aceasta urmează a fi exclusă din învinuire, din oficiu, de către instanța de judecată, cu indicarea motivelor în partea descriptivă a sentinței.

7.În cazurile în care circumstanța ce atenuează sau agravează răspunderea penală (art.76-77 CP) este indicată în dispozițiile articolului Părții speciale a Codului penal, ca semn al componenței infracțiunii, în conținutul variante-tip sau în conținutul variantelor agravate, ea nu poate fi luată în considerare la stabilirea pedepsei pentru această infracțiune.

8. La soluționarea chestiunii privind considerarea drept circumstanță agravantă săvîrșirea infracțiunii în stare de ebrietate, survenită în urma consumului de băuturi alcoolice sau mijloace narcotice sau toxice (art.77 alin.(1) lit.(j) CP), instanțele de judecată trebuie să verifice datorită căror circumstanțe persoana a ajuns în această stare. În deosebi, poate să nu fie considerată ca circumstanță agravantă starea de ebrietate a minorului în timpul săvîrșirii infracțiunii, dacă el a fost adus premeditat la această stare pentru a săvîrși infracțiunea. Astfel, în funcție de caracterul infracțiunii, instanța de judecată este în drept să nu considere aceasta ca o circumstanță agravantă.

8.1. Circumstanța agravantă expusă în art.77 alin.(1) lit.i)CP – săvîrșirea infracțiunii prin mijloace care prezintă un pericol social sporit -prin conținutul său se contrapune infracțiunii săvîrșite prin folosirea armei sau a mijloacelor

enumerate la lit.k) a articolului menționat, din care considerente este necesar de a da următoarele explicații:

a) prin mijloace care prezintă un pericol social sporit se înțeleg orice mijloace care, prin folosire, sunt susceptibile de a produce urmări grave pentru un număr nedeterminat de persoane, pentru bunurile acestora ori pentru alte valori sociale importante și de a crea astfel o stare de insecuritate pentru ambianța socială. Asemenea mijloace pot fi: incendiul, infectarea surselor ori rețelelor de apă, declanșarea unor energii distructive, cum ar fi: deschiderea unui baraj și provocarea unei inundații, răspîndirea de dăunători într-o cultură și altele decât cele specificate în lit. k) din norma vizată.

b) prin folosirea armei, munițiilor, substanțelor explozive și a altor mijloace, se are în vedere utilizarea însușirilor distrugătoare ale acestora, indiferent de gradul intensității și de rezultatul acțiunilor lor, de corespunderea totală sau parțială a cerințelor reglementate de statutul mijloacelor indicate la această literă.

**9.** Nu poate fi recunoscută drept circumstanță agravantă săvîrșirea infracțiunii de către o persoană care anterior a fost condamnată pentru infracțiune similară sau pentru alte fapte care au relevanță pentru cauză, dacă antecedentele penale au fost stinse sau anulate sau dacă legea a decriminalizat acțiunea comisă în trecut.

**10.** Cerințele art.78 alin.(1) CP privind atenuarea pedepsei se răsfrîng numai asupra pedepsei principale care poate fi redusă sau schimbată de instanța de judecată și numai în limitele prevăzute de lege.

Reducerea pedepsei în cazurile prevăzute de lit. a) sau b) trebuie să fie în raport cu numărul circumstanțelor atenuante stabilite de instanța de judecată. O pedeapsă, redusă pînă la minimul prevăzut de sancțiune, se consideră echitabilă atunci cînd s-au constatat un cumul de circumstanțe atenuante din cele enumerate la art.76 Cod penal.

În cazul în care instanța de judecată a constatat circumstanțe atenuante și a redus pedeapsa, după caz pînă la minim, aceste circumstanțe nu mai pot servi temei de aplicare a prevederilor art.90 Cod penal, deoarece ar însemna că aceleași situații de drept i se acordă o dublă valență juridică.

Potrivit prevederilor art.78 alin.(2) CP, în cazul în care instanța de judecată constată circumstanțe atenuante la săvîrșirea infracțiunii, pedeapsa complementară care nu este obligatorie („cu sau fără”) prevăzută de lege pentru infracțiunea săvîrșită poate fi înlăturată. Pedeapsa complementară obligatorie poate fi înlăturată numai în condițiile art.79 alin.(1) CP.

Astfel, conform art.78 alin.(5) CP, dacă există circumstanțe atenuante excepționale, pedeapsa poate fi aplicată conform prevederilor art.79 CP.

În cazul circumstanțelor agravante, înăsprirea pedepsei este facultativă pentru instanța de judecată. Or, potrivit prevederilor art.78 alin.(3) CP, în cazul în care există circumstanțe agravante, se poate aplica pedeapsa maxima prevăzută la articolul corespunzător din Partea specială a Codului penal (spre

exemplu, cînd inculpatul dispune de recidivă simplă, periculoasă sau deosebit de periculoasă). Circumstanțele agravante produc efecte numai asupra pedepselor principale.

**10.1.** În caz de concurs al circumstanțelor agravante și al celor atenuante, stabilirea duratei și a cuantumului pedepsei în cadrul limitei prevăzute de lege este lăsată la aprecierea instanței de judecată, coborîrea pedepsei pînă la minimul sau ridicarea ei pînă la maximumul prevăzut la articolul corespunzător din Partea specială a Codului penal nefiind obligatorie.

**11.** În conformitate cu art.79 CP, stabilirea pedepsei sub limita minimă sau a unei pedepse mai blînde, care nu este prevăzută în sancțiunea articolului corespunzător din Codul penal, în baza căruia este încadrată infracțiunea, se admite luînd numai în considerare personalitatea vinovatului în cazul existenței circumstanțelor excepționale, legate de scopul, motivele, rolul vinovatului și comportamentul acestuia pînă la săvîrșirea infracțiunii, în timpul și după săvîrșirea infracțiunii.

În spiritul acestei norme penale, se înțelege că trebuie să existe ori în împrejurările în care s-a derulat fapta infracțională, ori în datele privind personalitatea infractorului, circumstanțe, împrejurări, particularități, situații sau stări de lucruri, care constituie excepție de la starea obișnuită a lor ori a personalității inculpatului. Împrejurările obișnuite sînt cele care predomină și caracterizează majoritatea cetățenilor și nu pot fi considerate excepționale.

Ca excepționale, instanța urmează să stabilească astfel de împrejurări care micșorează esențial gravitatea faptei și a consecințelor ei, precum și date privind personalitatea făptuitorului (grad de invaliditate – I, II (persoana cu dizabilități severe și accentuate), merite deosebite față de societate, alte circumstanțe de importanță majoră).

În cazul stabilirii unor asemenea împrejurări, instanța de judecată este obligată să indice în sentință care anume circumstanțe ale cauzei sunt considerate excepționale și în corelație cu care date despre persoana vinovatului ele servesc drept temei pentru aplicarea art.79 CP. Instanțele de judecată trebuie să studieze multilateral, în deplină măsură și obiectiv, toate circumstanțele și datele care caracterizează atît negativ, cît și pozitiv persoana inculpatului și care au o importanță esențială pentru stabilirea categoriei și mărimii pedepsei.

Cuantumul pedepsei aplicate, conform art.79 CP, nu poate fi sub limita minimă stabilită în Partea generală a Codului penal pentru categoria de pedeapsă corespunzătoare (de exemplu, pedeapsa închisorii nu poate fi mai mică de 3 luni, pedeapsa amenzii – de 150 u.c., muncă neremunerată în folosul comunității – de 60 de ore).

În cazul în care sancțiunea normei penale prevede atît pedeapsa principală, cît și cea complementară ca obligatorii, aplicarea art.79 alin.(1) Cod penal privitor la ambele pedepse se apreciază ca o individualizare greșită a pedepsei contrar prevederilor legale.

**12.** La aplicarea unei pedepse mai blânde decât cea prevăzută de lege persoanei vinovate de săvârșirea mai multor infracțiuni i se stabilește mai întâi pedeapsa cu aplicarea articolului 79 CP pentru una sau pentru fiecare infracțiune în parte, apoi se stabilește pedeapsa definitivă conform prevederilor art.84 CP sau, după caz, art.85 CP.

Săvârșirea unei infracțiuni grave sau deosebit de grave nu exclude posibilitatea stabilirii unei pedepse mai blânde decât cea prevăzută de lege. În acest caz, instanțele de judecată trebuie să verifice în detalii prezența în cauză a circumstanțelor excepționale care servesc drept temei pentru aplicarea art.79 CP și să le reflecte în partea descriptivă a sentinței.

Pentru infracțiuni deosebit de grave în privința persoanelor adulte, pedeapsa nu poate fi coborâtă mai jos de 2/3 din minimul pedepsei prevăzute de sancțiunea normei penale, în baza căreia se condamnă persoana (art.79 alin.(3) CP).

La stabilirea pedepsei cu aplicarea prevederilor art.79 și 90 CP, instanța urmează să identifice circumstanțe(țe) excepționale(ă) pentru stabilirea unei pedepse sub limita minimă sau altă pedeapsă mai blândă și alte circumstanțe importante care ar permite condamnarea cu suspendarea pedepsei.

Conform art.79 alin.(4) CP, prevederile alin.(1) nu se aplică persoanelor adulte în cazul săvârșirii infracțiunilor excepțional de grave sau în cazul recidivei de infracțiuni sau al săvârșirii de infracțiuni prevăzute la art.166<sup>1</sup> alin.(2)–(4) CP.

**13.** Potrivit art.79 alin.(1) CP, minoratul persoanei care a săvârșit infracțiunea se consideră circumstanță excepțională.

Pentru săvârșirea unei infracțiuni ușoare sau mai puțin grave, pedeapsa se aplică minorului numai dacă se apreciază că luarea măsurii cu caracter educativ nu este suficientă pentru corectarea minorului.

La stabilirea pedepsei în privința persoanelor minore este necesar să se țină cont și de circumstanțele prevăzute de art.475 CPP, care urmează să fie stabilite în cazurile privind minorii.

La adoptarea sentinței în procesul unui minor, în afară de chestiunile indicate în art.385 CPP, instanța de judecată urmează să examineze posibilitatea liberării de pedeapsa penală a minorului în conformitate cu dispozițiile art.93 din Codul penal sau suspendării condiționate a executării pedepsei de către minor conform dispozițiilor art.90 din Codul penal, cu argumentarea în sentință a soluției adoptate.

Instanțele de judecată, la stabilirea pedepsei minorilor sub formă de închisoare, urmează să respecte prevederile art.70 alin.(3) CP, conform cărora pentru persoana care, la data săvârșirii infracțiunii, nu a atins vârsta de 18 ani, termenul închisorii se stabilește din maximul pedepsei, prevăzute de legea penală pentru infracțiunea săvârșită, reduse la jumătate.

**14.** La aplicarea pedepsei pentru infracțiunea neconsumată (pregătire sau tentativă) trebuie să se țină cont de circumstanțele în virtutea cărora infracțiunea nu a fost consumată.

Trebuie avut în vedere că stipulările art.81 alin.(2) și (3) CP limitează într-o anumită măsură pedeapsa pentru această activitate infracțională neconsumată.

Mărimea pedepsei pentru pregătirea de infracțiune ce nu constituie recidivă nu poate depăși jumătate din maximul celei mai aspre pedepse prevăzute în articolul corespunzător din Partea specială a Codului penal pentru infracțiunea consumată, dar pentru tentativă de infracțiune ce nu constituie recidivă nu poate depăși trei pătrimi.

Pentru pregătirea de infracțiune și tentativa de infracțiune, detențiunea pe viață nu poate fi aplicată. Ușurarea pedepsei pentru infracțiunea neconsumată se întemeiază pe faptul că pregătirea și tentativa sînt mai puțin dăunătoare decît infracțiunea consumată.

Nerespectarea acestor cerințe ale legii poate fi considerată ca fiind stabilită o pedeapsă în alte limite decît cele prevăzute de lege, astfel încălcîndu-se principiul legalității (art.3 CP).

**15.** Recidiva generează un grad sporit de răspundere penală și de pedeapsă, și anume:

- în cazul recidivei, tipul penitenciarului este stabilit în conformitate cu alin.(4) art.72 CP;

- în cazul recidivei de infracțiuni în timpul executării pedepsei pentru infracțiunea săvîrșită anterior, se aplică reguli speciale de stabilire a pedepsei pentru cumul de sentințe (art.85 CP);

- în cazul recidivei de infracțiuni, persoana nu poate fi liberată de răspundere penală (art.55, 57, 58, 59 CP).

Stabilirea mărimei pedepsei în dependență de gradul pericolului recidivei (alin.(2) și (3) ale art.34 Cod penal) obligă instanțele să stabilească tipul recidivei, cu formularea concluziilor respective în partea descriptivă a sentinței (art.394 alin.(1) pct.6) CPP).

La soluționarea corectă a problemei privind stabilirea pedepsei în cazul recidivei de infracțiuni (art.82 CP), instanțele de judecată cercetează circumstanțele care confirmă existența recidivei de infracțiuni, luînd în considerare antecedentele penale care nu au fost stinse sau anulate pentru infracțiunile săvîrșite cu intenție. În acest caz trebuie aplicate regulile de stingere a antecedentelor penale și de reabilitare, prevăzute expres în art.111 și art.112 CP.

În sensul art.34 CP, recidiva are loc în cazul săvîrșirii cu intenție a unei/unor infracțiuni, pentru care persoana este condamnată prin sentință definitivă, indiferent de etapa activității infracționale (pregătire, tentativă ori infracțiune consumată) și indiferent de faptul dacă vinovatul a avut rolul juridic de autor, organizator, instigator sau complice, la una din aceste infracțiuni.

Dacă pedeapsa se stabilește în limitele fixate în sancțiunea articolului corespunzător din Partea specială a Codului penal, atunci în partea descriptivă a sentinței trebuie să se facă trimitere la art.82 alin.(1) CP, iar mărimea pedepsei pentru recidivă trebuie să corespundă cerințelor alin.(2) al aceluiași articol.

**16.** La aplicarea pedepsei în cazul recidivei, recidivei periculoase și a celei deosebit de periculoase se iau în considerare: a) numărul de infracțiuni săvârșite anterior; b) caracterul, gravitatea și urmările comiterii lor; c) circumstanțele în virtutea cărora pedeapsa pentru infracțiunea anterioară nu și-a atins scopul; d) caracterul, gravitatea și urmările infracțiunii noi.

În acord cu art.34 alin.(5) CP, la stabilirea stării de recidivă nu se ține cont de antecedentele penale: a) pentru faptele săvârșite în timpul minoratului; b) pentru infracțiunile săvârșite din imprudență; c) pentru faptele care nu constituie infracțiuni conform Codului penal; d) stinse sau în caz de reabilitare, în conformitate cu prevederile art.111 și 112 CP; e) dacă persoana a fost condamnată cu suspendarea condiționată a executării pedepsei în cazul în care aceasta nu a fost anulată în ordinea prevăzută de art.90 alin.(9)-(11) CP.

**16.1.** Potrivit art.296 alin.(2) CPP, conținutul rechizitoriului cuprinde în mod obligatoriu, printre altele, circumstanțele care atenuează sau agravează răspunderea învinuitului și datele cu privire la persoana învinuitului, inclusiv prezența antecedentelor penale. Procurorul participant la judecarea cauzei penale, avînd obligația menținerii pe tot parcursul procesului penal a unui rol activ în susținerea învinuirii, trebuie să întreprindă măsuri eficiente de verificare a datelor privind persoana inculpatului (prezentarea, în caz de necesitate, a copiilor de pe sentințe, prin care inculpatul a fost anterior condamnat etc.)

La stabilirea identității inculpatului în partea pregătitoare a ședinței de judecată (art.358 CPP), instanța concretizează prezența antecedentelor penale la inculpat.

Verificarea circumstanțelor agravante reținute în sarcina inculpatului prin rechizitoriu se efectuează pe parcursul examinării cauzei, indiferent de poziția procurorului.

**16.2.** În situația în care, în cauza penală sunt suficiente date privind existența recidivei, instanța urmează să stabilească categoria ei (art.34 CP) și să-i aplice inculpatului o pedeapsă conform prevederilor art.82 CP, indiferent de faptul, a susținut procurorul în debateri această poziție sau nu.

La fel, procurorul are obligația să verifice și, după caz, să prezinte instanței de judecată date suplimentare cu privire la recidivă.

**17.** Conform legii, instanțele de judecată nu sînt în drept să aplice condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei față de persoanele care au săvârșit infracțiuni deosebit de grave, excepțional de grave, precum și în cazul recidivei (art.90 alin.(4) CP).

Instanțele trebuie să asigure aplicarea măsurilor aspre de pedeapsă față de persoanele adulte care au săvârșit infracțiuni grave, deosebit de grave și

excepțional de grave, în special în ipoteza pluralității de făptuitori, precum grupul criminal organizat și organizația criminală.

O atenție sporită trebuie să se acorde în cazurile stabilirii pedepsei persoanelor declarate vinovate în săvârșirea infracțiunilor contra bunei desfășurări a activității în sfera publică, a coruperii pasive ori active, sau dării ori luării de mită, care, în afară de pericolul social sporit, afectează grav autoritatea și imaginea instituțiilor, organizațiilor publice.

Același principiu urmează a fi aplicat și la stabilirea pedepsei pentru infracțiunile de tortură, tratamentul inuman sau degradant, trafic de ființe umane, violență în familie.

**18.** La adoptarea sentinței, individualizând pedeapsa, instanța de judecată urmează să respecte prevederile art. 96, 385 alin. (1), 394 alin.(1), (2) CPP, conform cărora instanța de judecată este obligată să indice în partea descriptivă a sentinței care sînt circumstanțele care atenuează sau agravează răspunderea inculpatului, datele care caracterizează persoana inculpatului, precum și motivele soluției adoptate referitoare la stabilirea pedepsei sau la liberarea de pedeapsă penală.

**19.** În legătură cu adoptarea prezentei hotărîri, se abrogă Hotărîrea Plenului Curții Supreme de Justiție nr.16 din 31.05.2004 „Cu privire la aplicarea în practica judiciară a principiului individualizării pedepsei penale”.

Președintele Curții  
Supreme de Justiție

Mihai Poalelungi

Chișinău  
nr. 8  
din 11.11.2013